

Instytut Pamięci Narodowej - Archiwum

<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/materialy-do-pobrania/205770,Boze-Narodzenie-Swieta-ktore-lacza-po-kolenia.html>
01.03.2026, 00:51

Boże Narodzenie - Święta, które łączą pokolenia

Jak kiedyś wyglądały Święta Bożego Narodzenia?

Przypominamy, jak Polacy obchodzili te wyjątkowe dni w okresie zaborów, po odzyskaniu niepodległości - od lat 20. i 30. dwudziestego wieku, przez czas II wojny światowej, po PRL i stan wojenny. To opowieść o nadziei, jedności i wartościach, które trwają mimo tragicznych chwil. Zapraszamy do wspólnego odkrywania ducha Święt, które łączą pokolenia.

IPNtv

► [Koncert bożonarodzeniowy „Wyśpiewać nadzieję”](#)

Przez wieki kolędy i pastorałki były nie tylko hymnami ku czci, ale także utworami wyrażającymi tęsknotę, pragnienie wolności czy właśnie nadzieję na lepsze życie. Kiedy Polska zniknęła z mapy, a naród został podzielony między mocarstwa zaborcze, to właśnie kolędy stały się symbolem polskiej pieśni narodowej. Opowieść o polskiej historii snuć będzie reżyser Leszek Zduń oraz jego goście specjálni, którzy opowiedzą o wigilijnych zwyczajach: Helena Jarosz, Wanda Wudkowska, Chrystian Heczko.

► [Kolędy „Na Inny Czas” \[ALBUM\]](#)

► [Teledysk do kolędy „Lulajże, Jezuniu”](#)

► [\[SPOT\] Boże Narodzenie](#)

Prezentujemy spot bożonarodzeniowy przygotowany przez [Oddział IPN w Warszawie](#), w którym zostały wykorzystane zdjęcia i kartki świąteczne z Archiwum IPN i Narodowego Archiwum Cyfrowego.

Montaż filmowy: Bartłomiej Grzegorzczak

Produkcja: Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Warszawie (2024)

► [Wojenne Wigilie \[DYSKUSJA ONLINE\]](#)

► [Wigilie Stanu Wojennego \[DYSKUSJA ONLINE\]](#)

► [Święta Bożego Narodzenia i zabawy sylwestrowe w PRL – Historia dla Ciebie odc. 34](#)

► [Pocztówki bożonarodzeniowe w Archiwum IPN](#)

Niezwykle ciekawą i barwną częścią dokumentacji przechowywanej w [Oddziałowym Archiwum IPN w Katowicach](#) są pocztówki. Obok tych przysyłanych z różnych miejsc turystycznych na całym świecie, znajdują się tu także kartki okolicznościowe (imieninowe, urodzinowe, itp.), fotopocztówki sprzed II wojny światowej, a także – co w związku ze zbliżającymi się Świątami interesuje nas najbardziej – kartki bożonarodzeniowe. Były one przysyłane z zagranicy (najczęściej z Europy Zachodniej) do rodzin i przyjaciół, nierzadko wysyłane internowanym i skazanym do więzień i aresztów w latach osiemdziesiątych XX w. Ich obecność w aktach SB oznacza, że nie dotarły one do adresatów – rodziny daremnie czekały na informację od krewnych-emigrantów, a więźniowie na słowo pociechy od bliskich.

Więcej: [TUTAJ](#)

► Teksty w portalu [przystanekhistoria.pl](#), m.in.:

· **dr Karol Nawrocki, prezes Instytutu Pamięci Narodowej - *Arcypolskie święta***

„Bóg się rodzi, moc truchleje” – słyhać od pokoleń w polskich domach. Nawet w najtrudniejszych momentach dziejowych radosna nowina o Bożym Narodzeniu podtrzymywała naszych rodaków na duchu.

· **dr Anna Czocher, IPN Kraków - *Wojenne święta. „Talerze, puste krzesło są tego symbolem. Czekają...”***

W okresie II wojny światowej na okupowanych ziemiach polskich święta Bożego Narodzenia, pomimo terroru i biedy, pozostały czasem szczególnym. Chociaż obaj okupanci wprowadzili ograniczenia w sferze życia religijnego, to – o ile pozwalały na to warunki – starano się zachować świąteczną atmosferę i kontynuować bożonarodzeniowe tradycje.

· **dr Grzegorz Majchrzak, Biuro Badań Historycznych IPN - *„Na samym dniu ludzkiego piekła”, czyli wigilie w obozach zagłady***

„Święta Bożego Narodzenia przeszły szczęśliwie, o ile o takich można mówić w obozie. W myślach spędzałem je z Wami, z Tobą, Najdroższa, i Oleńką, Janką i Ginterem, Teściami i znajomymi w Rydułtowach, Rodzicami i Krewnymi w Paniówkach” – pisał na początku 1941 r. w liście do małżonki osadzony w Dachau Teodor Musioł. W tym niemieckim obozie koncentracyjnym spędził prawie pięć lat (od czerwca 1940 r. do maja 1945 r.).

· **Agnieszka Sodel, Archiwum IPN - „Moje Gwiazdki w Neuengamme”. Opłatek, wspomnienia, zwątpienia**

Wśród przekazanych do Archiwum IPN dokumentów znajduje się książeczka autorstwa Mieczysława Krausego, byłego więźnia obozu Neuengamme pt. „Moje Gwiazdki w Neuengamme”, którą podarował on swoim kolegom z klubu Neuengamme na spotkaniu opłatkowym 18 grudnia 1978 r., z odręcznymi życzeniami dla Janusza Waltera – więźnia Pawiaka, obozów w Auschwitz i Neuengamme. Stanowi ona zbiór wspomnień oraz wybranych wierszy, pisanych przez Krausego w Neuengamme z okazji Bożego Narodzenia w latach 1941–1944.

· **dr Dawid Golik, IPN Kraków - Wigilia '44. „W grozie i ciszy, głos zamierał w gardle, łzy cisnęły się do oczu”**

„Niebywała była ta noc. Maleńka góralska wioska, nieznana na świecie nikomu, stała się przez następne kilkanaście godzin spełnieniem marzeń o Polsce wolnej i niepodległej” – pisał Jacek Stocki-Sosnowski „Węg” o ostatnich świętach Bożego Narodzenia spędzonych w szeregach Armii Krajowej. Był to niezwykle czas, pełen refleksji i dumy po niedawnych walkach z Niemcami i obaw związanych z tym, co przyjdzie miało ze Wschodu.

· **Jarosław Wróblewski, Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL - „Nie śpiewaliśmy tam kołęd nawet szeptem”. Więzienne wigilie we wspomnieniach**

Nieliczne wspomnienia więźniów pokazują, jak wyglądało Boże Narodzenie za kratami mokotowskiej katowni w czasach stalinowskich. Świadkowie tych wydarzeń, represjonowani przez komunistyczny reżim, wspominali: „Jeszcze jakiś skurcz dławi mi gardło i oczy wilgotnieją”.

· **dr Daniel Gucewicz, IPN Gdańsk - „Dzisiaj ludzie pracy kołędę śpiewają”. Święta w cieniu Grudnia '70**

Grudzień 1970 r. to jeden z najtragiczniejszych momentów w powojennej historii Polski. Wielu rodzinom, szczególnie tym mieszkającym w Trójmieście i Szczecinie, radosne zazwyczaj święta Bożego Narodzenia upłynęły wówczas w cieniu dramatu, do którego doprowadzili strzelający do robotników komuniści. Opłakiwano dziesiątki zabitych i tysiące rannych. Przy świątecznych stołach niepokojono się o niepewną przyszłość.

· **dr Grzegorz Wołk, Biuro Badań Historycznych IPN - Więźniowie stanu wojennego. Puste miejsca przy wigilijnych stołach 1981 r.**

W 1981 r. w tysiącach polskich domów puste miejsce przy wigilijnym stole nie było tylko elementem tradycji. Były to miejsca po ojcach, matkach i bliskich, którzy trafili do komunistycznych

Kontakt dla mediów:

Rzecznik Prasowy IPN - Dyrektor Biura:

dr Rafał Leśkiewicz

tel. 602 322 362

rzecznik@ipn.gov.pl

